

від загрози життю та здоров'ю. У законодавстві окремих європейських держав провокація посягання виключає право на необхідну оборону.

Література

1. Классен А.Н. Зарубежное законодательство о необходимой обороне / А.Н. Классен, М.А. Якуньков // Вестник УрГУ. – 2007. – № 4. – С. 73–77.
2. Уголовный кодекс Франции / науч. ред. Л.В. Головкин, Н.Е. Крылова. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2002. – 650 с.
3. Малиновский А.А. Уголовное право зарубежных государств / А.А. Малиновский. – М.: Новый Юрист, 1998. – С. 58–78.
4. Уголовный кодекс Республики Болгария / науч. ред. А.И. Лукашов. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2001. – 298 с.
5. Уголовный кодекс Бельгии / науч. ред. Н.И. Мацнев. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. – 561 с.
6. Уголовный кодекс Испании / науч. ред. Н.Ф. Кузнецова, Ф.М. Решетников. – М.: Зерцало, 1998. – 218 с.

УДК 343(043.2)

Поляков В. М., аспірант,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
м. Одеса, Україна

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ КОНФІСКАЦІЇ

Поряд з конфіскацією майна було введено спеціальну конфіскацію, як інший захід кримінально-правового характеру. Наявність таких змін спонукає до переосмислення спеціальної конфіскації у кримінальному праві України. Більше того застосування спеціальної конфіскації майна містить у собі ряд проблемних аспектів. У зв'язку з чим, І.М. Горбачова виправдано звертає увагу на те, що в численних змінах до норм КК України, що регулюють підстави застосування спеціальної конфіскації, простежується певна непослідовність та нерозуміння її правової природи [1, с. 130].

Відразу після внесення змін до КК України щодо спеціальної конфіскації, у науковій доктрині не було єдності думок з приводу правової природи розглядуваного заходу. Розмірковуючи про правову природу спеціальної конфіскації, слід погодитися з Н.А. Мирошніченко, яка свого часу зазначала, що спеціальна конфіскація за своєю природою відрізняється від конфіскації майна, і тому в санкціях статей Особливої частини КК України може бути зазначена лише конфіскація як додатковий вид покарання, а не спеціальна конфіскація, яка не є покаранням [2, с. 179].

У літературі висловлено думку про те, що використане законодавцем у п. 4 ч. 1 ст. 96-2 КК України словосполучення «не знав і не міг знати про їх незаконне використання» фактично не є універсальним, оскільки не може бути використано у ситуаціях, коли власником чи законним володільцем майна є, наприклад, юридична особа» [3]. З таким твердженням погодитися не можна, оскільки відповідно до ч. 1 ст. 92 ЦК України юридична особа набуває цивільних прав та обов'язків і здійснює їх через свої органи, які діють відповідно до установчих документів та закону.

Разом із тим, у п. 3 ч. 1 ст. 96-2 КК України також йдеться про спеціальну конфіскацію предмета злочину, але з таким винятком, що у разі встановлення його власника (законного володільця) спеціальна конфіскація не застосовується [4]. Отже, одні і ті ж гроші, цінності та інше майно судом може бути визнано такими, що одержані внаслідок вчинення злочину та вилучено у власність держави за п. 1 ч. 1 ст. 96-2 КК України, або може бути визнано предметом злочину і повернуто власнику (законному володільцю) відповідно до вимог п. 3 ч. 1 ст. 96-2 КК України. Видається, такий законодавчий підхід до регулювання випадків застосування спеціальної конфіскації несе в собі ризик порушення прав власника (законного володільця), оскільки долю належного йому майна поставлено в залежність від того, яку норму буде застосовано судом при розгляді і вирішенні справи – п. 1 чи п. 3 ч. 1 ст. 96-2 КК України.

Слід зауважити, що питання про спеціальну конфіскацію майна, що належить третім особам та було використано обвинуваченим як знаряддя чи засоби вчинення злочину, не повинно вирішуватися в порядку кримінального судочинства з огляду на таке.

По-перше, чинним кримінальним процесуальним законодавством не визначено процесуальний статус особи, якій належить майно, що було використано обвинуваченим як засіб чи знаряддя вчинення злочину. По-друге, така особа не бере участі у доказуванні та не наділена правом на оскарження судового рішення навіть у частині вирішення судом питання про спеціальну конфіскацію належного їй майна. По-третє, в порядку кримінального судочинства суд не може вирішувати питання про права і обов'язки особи, що не вчиняла злочину. Вказані обставини фактично унеможливають захист права власності третьої особи на майно, що було використано обвинуваченим як засіб чи знаряддя вчинення злочину, розгляд цього питання в порядку кримінального судочинства і доведення обставин, що свідчать про те, що третя особа не знала і не могла знати про їх незаконне використання обвинуваченим. З огляду на це, питання про конфіскацію майна, що було використано обвинуваченим як засоби чи знаряддя вчинення злочину і йому не належить, як уявляється, повинно вирішуватися в порядку цивільного судочинства згідно ст. 354 ЦК України за позовом органу обвинувачення. Цивільне судочинство здійснюється на засадах змагальності сторін, кожна з яких має рівні права

щодо подання доказів, їх дослідження та доведення перед судом їх переконливості, що дозволить, як уявляється, об'єктивно встановити обставини знала чи не знала і могла чи не могла знати особа про незаконне використання її майна.

Виходячи з цих же міркувань в порядку цивільного судочинства, як уявляється, повинно вирішуватися питання про конфіскацію майна у третьої особи, яка набула таке майно від обвинуваченого чи іншої особи і знала або повинна була і могла знати, що це майно є об'єктом спеціальної конфіскації (ч. 4 ст. 96-2 КК України).

Нами було позитивно оцінено позицію законодавця, викладену у ч. 2 ст. 96-2 КК України, відповідно до якої суду надано повноваження конфіскувати грошову суму, що відповідає вартості майна, одержаного внаслідок вчинення злочину та/або доходів від такого майна, у разі неможливості конфіскації такого майна на момент прийняття рішення [4]. Разом із тим, не слід виключати випадки відсутності або недостатності у обвинуваченого коштів, що підлягають конфіскації замість майна, що є об'єктом спеціальної конфіскації. У такому випадку, думається, доцільно наділити суд повноваженнями ухвалити рішення про конфіскацію іншого майна, вартість якого відповідає вартості предмета, що підлягає конфіскації, або є співрозмірною з вартістю цього предмета, за винятком майна, що відповідно до закону не підлягає конфіскації.

У світлі вищезазначеного слід вказати, що спеціальна конфіскація, як захід безпеки, віднесена до інших заходів кримінально-правового характеру. На нашу думку, невизначеність сутності інших заходів кримінально-правового характеру на законодавчому рівні призводить до ряду проблемних питань, які безпосередньо впливають на складність застосування спеціальної конфіскації.

Література

1. Горбачова І.М. Спеціальна конфіскація в кримінальному праві України: пробіли та перспективи удосконалення / І.М. Горбачова // Вісник південного регіонального центру Національної академії правових наук України, Одеса. – 2016. – № 9. – С. 129-135.

2. Мирошніченко Н.А. Пропозиції щодо вдосконалення Кримінального кодексу України / Н.А. Мирошніченко // Вісник південного регіонального центру Національної академії правових наук України, Одеса. – 2015. – № 5. – С. 176-182.

3. Задоя К.П. Окремі зауваження щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо вдосконалення процедури здійснення конфіскації» / К.П. Задоя // Право і громадянське суспільство. – 2012. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lcslaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/1-1-2012/item/>

4. Кримінальний кодекс України: закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III // Відомості Верховної ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.